

УДК 332.133.6

Організація діяльності кластерів у напрямі вдосконалення управління виробничими ресурсами

Юринець З.В.

доктор економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
Львівського національного університету
імені Івана Франка

У статті проведено дослідження особливостей формування кластерів у ракурсі забезпечення економічних процесів. Для підвищення ефективності організації діяльності кластерів доцільна оптимізація процесів створення і використання ресурсного потенціалу. Запропоновано інформаційну модель процесу забезпечення та організації діяльності кластера в контексті системи управління виробничими ресурсами.

Ключові слова: кластер, виробничі ресурси, система, управління, потенціал.

Юринець З.В. ОРГАНИЗАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КЛАСТЕРОВ В НАПРАВЛЕНИИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННЫМИ РЕСУРСАМИ

В статье проведено исследование особенностей формирования кластеров в ракурсе обеспечения экономических процессов. Для повышения эффективности организации деятельности кластеров целесообразна оптимизация процессов создания и использования ресурсного потенциала. Предложена информационная модель процесса обеспечения и организации деятельности кластера в контексте системы управления производственными ресурсами.

Ключевые слова: кластер, производственные ресурсы, система, управление, потенциал.

Yurynets Z.V. ORGANIZATION OF CLUSTER ACTIVITIES FOR PRODUCTION RESOURCES MANAGEMENT IMPROVEMENT

Article is devoted to study of the features of the clusters formation to ensure economic processes. In order to increase the efficiency of the cluster activity organization, it is expedient to optimize the processes of resource potential creation. The information model of the process of providing and organizing the cluster activity in the context of production resources management system is proposed.

Keywords: cluster, production resources, system, management, potential.

Постановка проблеми. Створення та організація діяльності кластерів є однією з можливостей інтеграції виробничих ресурсів для реалізації технологічного, економічного підйому регіонів та країни загалом і одним з основних інструментів оздоровлення усіх соціально-економічних сфер суспільства.

У нашій країні процес реалізації кластерного механізму ще не набув системного характеру. На етапі становлення в більшості регіонів України знаходиться значна кількість кластерів у різних галузях економіки. Варто відзначити, що в Україні швидше відбувається розвиток неформальної кластеризації, яку проводять успішні підприємці, напрацьовуючи свої ланцюжки і схеми [6]. Як свідчить багаторічний успішний досвід провідних країн Заходу та Сходу, кластерна політика може протистояти небажаним негативним економічним наслідкам, спричиненим глобальною фінансовою кризою, сприяти посиленню кон-

курентоспроможності підприємців-виробників і повному використанню регіонального виробничого потенціалу. За цих умов необхідне створення стимулюючих обставин для формування нових форм інтеграції, кооперації, співробітництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню кластерів та їх ролі у прискоренні розвитку економіки країни і регіонів присвячено роботи видатних зарубіжних та українських учених: Й. Шумпетера, Г. Хосперса, М. Портера, Б. Ейшхайма, С. Енделстофта, С. Соколенко, Д. Лук'яненка, Ю. Бажала, З. Варналія, М. Войнаренко, В. Чужикова, С. Колодинського та ін. Суттєвий внесок у дослідження теоретичних і прикладних питань управління ресурсами здійснили такі науковці: А. Бреславцев, М. Іванов, Н. Конищева, В. Коршунов, Д. Липницький, О. Лапко, В. Микитенко, А. Невелєв, П. Орлов, А. Оксанич, І. Подольний, Я. Роз-

енберг, В. Сіренко, Г. Соколовська, Р. Фатхутдінов, М. Чумаченко та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження особливостей формування кластерів у ракурсі забезпечення економічних процесів, запропонування інформаційної моделі процесу забезпечення та організації діяльності кластера в контексті системи управління виробничими ресурсами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кластерний механізм розглядають як індустріальний комплекс на підґрунті концентрації виробничих мереж, постачальників та споживачів, співпраці та злагоджених дій усіх ланок техніко-організаційно-маркетингового ланцюга вартості [1]. Діяльність кластерів дає змогу для держави встановити темпи розвитку основних видів економічної діяльності та місце країни у міжнародному поділі праці, можливість рівноправного економічного співробітництва з провідними державами світу.

Першочергове місце в системі кластеризації відведено органам влади, оскільки їхні функції полягають у створенні належних умов для розвитку інфраструктури та кластерів зокрема, надання підтримки завдяки реалізації програм різних ієрархічних рівнів, організації наукових досліджень, формуванні нормативно-законодавчої основи тощо.

Кластери об'єднують у три головні категорії: макрокластер (на державному рівні), регіональні кластери (на рівні області, групи областей), локальні кластери (на рівні району, міста, села). Успіх кластеру передусім залежить від чіткої, ефективно реалізованої державної та регіональної політики. Й досі влада окремих регіонів не спроможна однозначно визначити, які види економічної діяльності, сфери й яких підприємців-виробників доцільно ввести у спектр державної підтримки. У тому разі, коли регіональні та державні цілі кластерної політики можуть бути споріднені, то інструменти їхнього досягнення, безумовно, будуть залежати від особливих рис кожної території. Для цього доцільно формувати ефективні «кластерні стратегії», які б ґрунтувалися на центрах ділової активності, «точках зростання», зосереджуючи зусилля на стимулюванні наявних організаційних структур, створенні нових мереж суб'єктів господарювання, залучення до участі в них державних представників.

Однак окремі країни, як і наша держава, зосередивши ресурси на розвитку популярних напрямів, продемонстрували неефективність свого вибору, неспроможність результативної

кластерної взаємодії та зазнали поразок. Це стосується насамперед високотехнологічної, інноваційної діяльності, біо- та нанотехнологій, створення інформаційних технологій. Зосередження наприклад, лише на високотехнологічних кластерах може призвести до надходження надмірних інвестицій у вже винайдені технології, надлишку виробничих потужностей тощо. Проблема елементарного копіювання нових технологій не є ефективним шляхом виходу із ситуації економічного застою.

Завдяки чималому різноманіттю економічних, науково-технологічних, географічних чинників не має єдиної універсальної моделі формування інноваційних кластерних систем та їх конкретної форми. Його розміри, організаційна структура і система управління повинні визначатися ресурсним потенціалом та забезпеченням і координуватися спеціальною групою [1].

Процес функціонування та розвитку кластерів в умовах інтенсивного розвитку НТП зумовлений застосуванням якісного креативного підходу. Досягнення стратегічних цілей кластерів потребують обґрунтування результативних та ефективних управлінських рішень щодо забезпечення виробничими ресурсами. Вдосконалення управління виробничими ресурсами зумовлене, насамперед, сталим інноваційним розвитком підприємств, регіонів та країни загалом, а також станом кваліфікації та компетенцій персоналу, які слугують найважливішим ресурсом.

Для підвищення ефективності організації діяльності кластерів доцільна оптимізація процесів створення і використання ресурсного потенціалу, формування системи управління виробничими ресурсами.

Створення системи управління виробничими ресурсами кластеру передбачає виявлення та управління ресурсним потенціалом учасників кластерної взаємодії, стратегічними можливостями, які спроможні підвищити конкурентоспроможність кластеру, встановити резерви розвитку. Формування цієї системи зумовлене виробленням ресурсних стратегій, обґрунтуванням допустимих рівнів ризику за використання ресурсів, ураховуючи максимально можливу віддачу.

Організація системи управління виробничими ресурсами повинна здійснюватися на усіх рівнях: стратегічному, тактичному й оперативному. Управління виробничими ресурсами на стратегічному рівні неможливе без урахування тих процесів, які відбуваються у навколишньому середовищі. Також у межах

розроблення інструментів і засобів організації системи управління виробничими ресурсами доцільно розглядати й процеси забезпечення на регіональному та державному рівнях.

Етапами процесу забезпечення розвитку та організації діяльності кластера на макро- і мезорівнях є:

- формування науково-методологічних основ, системоутворюючого підґрунтя розвитку кластерів;
- створення системи управління виробничими ресурсами;
- формування та вдосконалення структури розвитку кластерів.

Інформаційна модель процесу забезпечення та організації діяльності кластера в контексті системи управління виробничими ресурсами на макро- і мезорівнях наведена на рис. 1.

Досі неоднозначною у вирішенні є комплексна проблема оцінки функціонування кластерів. Розв'язання цього питання може включати декілька послідовних напрямів: ідентифікація кластера (першочергова оцінка), оцінка діяльності кластера, встановлення і вимірювання

зв'язку між проведенням кластерної політики та її впливом на кластер (його елементи), визначення зв'язку між діяльністю кластера і його впливом на розвиток території, формування єдиної бази щодо порівняння діяльності різнопланових кластерів [2]. Важливим аспектом є визначення засобів дослідження, індикаторів, критеріїв та підходів до оцінювання ресурсозабезпечення, створення та постійне вдосконалення єдиної інформаційної бази.

Ресурсне забезпечення стратегічного розвитку кластерів має відбуватися у відповідній формі, підґрунтям якої будуть ресурсні стратегії. Розроблення ресурсних стратегій повинне сприяти вирішенню завдань: установлення перспективних потреб учасників кластерної взаємодії у виробничих ресурсах; розроблення прогресивних норм затрат ресурсів; формування заходів і дій для оптимального використання виробничих ресурсів; застосування оптимальних способів утілення ресурсних стратегій.

Як свідчить досвід розвинутих країн, важливо для підтримки підприємництва в межах кластерного підходу здійснювати орієнта-

Рис. 1. Інформаційна модель процесу забезпечення та організації діяльності кластера в контексті системи управління виробничими ресурсами

цію на посилення інтеграційних процесів між навчальними закладами, науково-дослідними організаціями та підприємствами для проведення спільних досліджень і розробок, передачі інновацій, підготовки персоналу тощо [3].

Формування регіональних програм стимулювання бізнес-середовища кластеру доцільно виокремити в програмі тренінгів, навчання підприємництва, підтримки великим бізнесом, органами влади та ВНЗ тощо. В Україні превентивним заходом може стати об'єднання зусиль місцевих та закордонних ВНЗ, органів державної влади та підпорядкованих інституцій, різних суб'єктів господарювання, зокрема інноваційних підприємств, центрів трансферу технологій тощо.

Нині в Україні функціонує більше 20 кластерів, однак усі вони створені без підтримки держави. Не виправдалися очікувані прогнози, що стосувалися впровадження кластерної моделі розвитку окремих галузей промисловості регіону, особливо в галузі машинобудування та приладобудування [5]. Наша держава та її регіони, маючи всі необхідні умови для створення та впровадження кластерного механізму, володіючи потужною ресурсною базою, на жаль, не використовують перспектив розвитку цієї організаційної структури.

Суттєвих негативних наслідків щодо реалізації кластерних взаємодій завдають фінансово-економічні, політичні кризи. Перевагою кластерної моделі розвитку є унікальна можливість прискорити інноваційний розвиток на всіх ієрархічних рівнях, залучити інвестиції, розробляти та освоїти нові технології, види продукції, підсилити конкурентоспроможність територій, зумовити розширення можливостей на міжнародних ринках.

Першочерговими завданнями у напрямі розвитку кластерів повинні стати:

- перегляд, удосконалення та розвиток ефективної нормативно-законодавчої бази для поступу різних видів кластерів, зокрема інноваційних, завдяки реалізації заходів фінансової, податкової, амортизаційної та митної політики, узгодження у часі процесів ухвалення та введення в дію нормативних актів для подальшої розбудови регіональної інфраструктури;

- стимулювання кооперації між приватним і державним секторами, забезпечення процесу співпраці й інтеграції всіх суб'єктів кластерного механізму,

- впровадження чітких і результативних дій комерціалізації нововведень, посилення інноваційної спроможності територій;

- упровадження ефективної системи управління виробничими ресурсами учасників кластерної взаємодії;

- розроблення та втілення стратегії класифікації на державному рівні, регіональних програм та проектів формування інноваційних кластерів;

- забезпечення функціонування регіональної мережі консультаційних центрів, інформаційно-пошукових систем, відпрацювання низки навиків у формуванні та вдосконаленні функціонування системи інформаційної, маркетингової та фінансової підтримки, центрів юридичних консультацій щодо захисту прав інтелектуальної власності тощо;

- розвиток співпраці кластерів України з аналогічними об'єднаннями інших країн на різних рівнях.

Одним з елементів успішного розвитку всіх організаційних структур є найголовніший виробничий ресурс – висококваліфіковані кадри. Важливо налагодити організацію підготовки фахівців зі стратегічного менеджменту, управління стратегічними та технологічними змінами, зокрема правами інтелектуальної власності; формування новітнього комплексу навчання менеджерів і персоналу, задіяного в кластерах; створення мотиваційних механізмів фінансування витрат на навчання тощо. Чималу увагу доцільно приділити проведенню інформаційно-навчальної роботи у сфері підприємництва, серед представників місцевих рад і громадських організацій, здійсненню навчально-організаційних заходів для налагодження тренінгів, семінарів, міжнародних конференцій щодо наукового підґрунтя кластеризації.

Висновки з цього дослідження. У сучасних умовах постійних конкурентних протистоянь ефективна організація кластерної діяльності має відштовхуватися від безперервного відстеження напрямів удосконалення системи управління виробничими ресурсами. Основним завданням державних механізмів розвитку економіки має стати ініціатива впровадження кластерних моделей, що дасть можливість забезпечити перехід економіки регіонів до моделі сталого розвитку на інноваційній основі; підвищити конкурентоспроможність економіки та ефективність управління кластерними системами на всіх ієрархічних рівнях; створити додаткові робочі місця; збільшити частку конкурентоспроможної продукції; активізувати всі види підприємництва, зокрема малий та середній бізнес; забезпечити вплив інвестицій та доступ підприємства до інформації у сфері новітніх наукових розробок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ганущак Л.М. Дослідження організаційно-правових форм управління інноваційним потенціалом підприємств / Л.М. Ганущак // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 10. – С. 217-226.
2. Ляшенко В.И. Трансграничное сотрудничество и перспективы формирования нанотехнологических кластеров / В.И. Ляшенко, И.В. Жихарев, Т.Ф. Бережная // Економічний вісник Донбасу. – 2007. – № 4. – С. 146-164.
3. Мартиняк І.О. Формування кластерної політики як механізму вдосконалення інфраструктури функціонування малого і середнього інноваційного бізнесу в регіоні / І.О. Мартиняк // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 54-62.
4. Науковці й експерти України задля подолання кризи об'єднуються навколо ідеї кластеризації економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sevastopol.osp-ua.info/>.
5. Соколенко С.И. Производственные системы глобализации: сети, альянсы, партнерства, кластеры / С.И. Соколенко – К.: Колос, 2002. – 546 с.
6. Формування кластерної політики регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.auc.org.ua/activities/news/rvamu>
7. Харингтон Дж. Совершенство управления ресурсами / Дж. Харингтон; пер. с англ. А.Л. Раскина, В.В. Шахлевича; под науч. ред. В.В. Брагина. – М.: Стандарты и качество, 2008. – 352 с.